

М.Ю. Антоненко, Н.А. Зелінська, Л.М. Саятіна, О.А. Значкова, Т.А. Шуминська

Досвід імплементації інноваційних педагогічних методів на етапі післядипломної освіти лікарів-стоматологів

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, м. Київ, Україна

Актуальність. Післядипломна освіта, як один із «заключних» етапів освітнього процесу, потребує специфічного педагогічного підходу та потребує її розвитку до статусу «перманентного процесу» або «освіти впродовж усього життя». Мотивація на це повинна бути сформована на всіх етапах професійного навчання, починаючи з додипломного. На етапі безпосередньо післядипломної освіти, під час інтернатури, акцент слід фокусувати на розширенні діапазону професійного мислення, більш тонкому осмисленні й розумінні лікарями-інтернами фундаментальних і прикладних знань, отриманні та поглибленні уявлень про менеджмент та юридичні аспекти медичної діяльності, гуманізації лікарської практики.

Мета: підвищення якості післядипломної освіти лікарів-інтернів шляхом розробки та застосування аудиторних і позааудиторних форм навчання на основі принципів науково-практичного партнерства кафедри з науково-дослідними інститутами та приватними лікувальними високотехнологічними закладами.

Матеріали та методи. Для досягнення мети були залучені провідні професори та доценти кафедри стоматології, фахівці суміжних кафедр фундаментальних дисциплін НМУ імені О.О. Богомольця та науково-дослідних інститутів, проведена інтеграція в сумісну роботу з кафедрою провідних приватних стоматологічних клінік і лікувальних центрів міста Києва у формі рівноцінного партнерства.

Результати та їх обговорення. У переважній кількості лікарів післядипломної освіти була сформована стійка конфігурація якості нового рівня клінічного мислення, а також мотивація на необхідність перманентного вивчення лікарської майстерності. Поняття «заключний етап» навчання в інтернатурі для лікарів-інтернів став певною мірою умовним. Результати анонімного анкетування свідчать про високий рівень індивідуальної освітньої мотивації та впевненість у успішному працевлаштуванні у приватному секторі стоматологічних послуг із сучасним високотехнологічним рівнем забезпечення лікувально-діагностичного процесу.

Висновки. Вибрані стратегія й тактика імплементації комбінативних технологій у педагогічному процесі навчання лікарів-інтернів-стоматологів дозволить їм досягти професійного рівня та конкурентоспроможності на світовому ринку праці. Перспектива подальших досліджень полягатиме в порівняльному аналізі кількісних та якісних показників рівня післядипломної освіти лікарів-інтернів-стоматологів з урахуванням диференційованого вибору інноваційних методів і технологій навчання.

Ключові слова: післядипломна освіта, комбінативні технології, «освітня субота», лікарі-інтерни-стоматологи.

На теперішній час безсумнівно є факт, що основним завданням вищої школи медичної освіти є не тільки отримання фундаментальних уявлень про хвороби людини, а й інтеграція їх у розуміння категорій причинно-наслідкових зв'язків захворювань, особливостей профілактики та лікування патологічних процесів [1, 2]. Цілком зрозуміло, що така парадигма є базисом для формування стійкої конфігурації високоерудованого, професійно кваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця на ринку праці – як державних/комунальних, приватних клінік, так і роботи в умовах екстремальних умов мирного й військового часу [3, 4].

Зазначимо, що сучасна педагогіка є базисом авторитетної думки, основним інструментом навігаційного процесу на шляху формування майбутнього професіоналу [5, 6]. Так, поворот від примітивних, фрагментарних, стереотипних методів викладання в бік інноваційних педагогічних підходів є суттєвим проривом, який дозволив запровадити нові контекстні формати для формування майбутнього фахівця [6].

Запровадження інтерактивних методів навчання, зокрема «мозкового штурму», кейс-методу, методу конкурентних груп, «круглих столів», дискусії та інших дозволило отримати потужну відповідь на бажання студентів пізнавати, аналізувати, критикувати інформацію, висловлювати свою точку зору та особистісну позицію, пропонувати власну альтернативну думку про рішення проблеми [7, 8]. Інноваційні педагогічні підходи дозволили відійти від старих кліше викладання, але в той же час залишитись толерантним до багатьох корисних елементів і форм викладання з минулого.

Таким чином, нова педагогіка – це не конфронтація зі старим, а скоріше доповнення й пошук нової, більш адекватної конфігурації викладання. І якщо ще кілька років тому було розуміння, що професійне вміння лікаря включало тільки категорію професійних знань, професійного та

практичного вміння [9, 10], то на сьогодні – це перманентний пошук нових технологій, адекватних протоколів, світових стандартів, розвиток комунікативних спроможностей, досвіду. Відійшло в минуле уявлення, що майбутній лікар – це «сосуд», який слід наповнити інформацією. Сьогодні освіта, насамперед післядипломна, – це інтерактивний процес, динамічна взаємодія саморозвитку молодого фахівця в колі професіоналів-викладачів і старших колег.

Отже, на наш погляд, на етапі післядипломної освіти акцент уваги треба фокусувати на розширенні діапазону лікарського мислення, потенціюванні більш тонкого осмислення та розуміння лікарями-інтернами вже наявних фундаментальних і прикладних знань, на отриманні й поглибленні уявлень про менеджмент та юридичні аспекти медичної, зокрема стоматологічної, діяльності, гуманізації лікарської практики.

Вочевидь, післядипломна освіта повинна взяти на себе роль відповідального лідера у формуванні конкурентоспроможних фахівців, перспективних, затребуваних як вітчизняними, так і європейськими клініками світового рівня [2, 4].

Зазначимо, що кафедра стоматології Інституту післядипломної освіти НМУ імені О.О. Богомольця, використовуючи всі інноваційні технології інтерактивного навчання, поставила за мету підвищення якості післядипломної освіти лікарів-інтернів шляхом розробки та застосування аудиторних і позааудиторних форм навчання на основі принципів науково-практичного партнерства кафедри з науково-дослідними інститутами та приватними лікувальними високотехнологічними закладами.

Матеріали та методи

Усвідомлюючи роль особистості у викладанні, для навчання лікарів-інтернів були залучені не тільки провідні професори та доценти кафедри стоматології Інституту після-

дипломної освіти, а і спеціалісти з високим рівнем знань із суміжних кафедр фундаментальних дисциплін НМУ імені О.О. Богомольця та науково-дослідних інститутів, відомі у світі вчені дослідники та клініцисти – у галузі імунології, генетики, нормальної та патологічної гістології, біохімії, онкології, офтальмології, оториноларингології тощо.

При поданні лекційного матеріалу співробітники кафедри стоматології повністю відійшли від установчих, оглядових, інформаційних лекцій і зосередили увагу на проблемних інтерактивних лекціях. На наш погляд, такий формат лекції мотивує розвиток інтересу до проблеми, забезпечує професійну мотивацію, корпоративність, виховує альтернативність контекстних уявлень.

Суттєву роль, яка підвищує ефективність навчання, відіграє інтегрованість провідних приватних стоматологічних клінік і центрів міста Києва в сумісну роботу з кафедрою у формі рівноцінного партнерства, проведення спільних клінічних семінарів зі спеціалістами інших профілів, майстер-класів, тематичних дискусій, обговорення дисертаційних і науково-дослідних робіт, що виконуються на кафедрі.

Результати та їх обговорення

Інтеграція із приватними клініками Києва дозволила кожному лікарю-інтерну на практиці зрозуміти менеджмент приватних лікувальних закладів, усвідомити важливість юридичних та етичних особливостей роботи з пацієнтами. Для доповнення цих аспектів формування майбутнього лікаря переважно приватної стоматологічної практики в контексті освітнього співробітництва було запроваджено викладання спеціальних питань менеджменту та економіки стоматологічної діяльності на кафедрі охорони здоров'я Інституту післядипломної освіти НМУ (завідувач кафедри – професор Парій В.Д.).

Проведення майстер-класів спільно із провідними професійними лідерами дозволило лікарю-інтерну покращити свої мануальні навички, ознайомитися та самостійно апробувати передові стоматологічні матеріали й технології (для пломбування каріозних порожнин/реставрацій, кореневих каналів, протезування, періапикальної та пародонтальної мікрохірургії), оцінити доцільність та ефективність спеціального обладнання, що використовується у прогресивних стоматологічних клініках.

Для досягнення поставленої мети впродовж трьох років успішно впроваджена та застосовується така форма позааудиторної підготовки молодих лікарів, як «освітня субота». Суть цієї новачки полягає в тому, що в позаурочний час, у вихідний день, суботу, професіонали – учені, викладачі, практики – добровільно та добровільно діляться своїми знаннями й досвідом про актуальні питання й тонкощі професійної майстерності з лікарями-інтернами, молодими фахівцями, студентами старших курсів.

Сьогодні проект «освітні суботи» – це постійно діючий лекторій для лікарів-інтернів, студентів і лікарів-стоматологів за участю як викладачів кафедри стоматології ІПО НМУ, так і провідних вітчизняних і зарубіжних фахівців. Він був заснований з перших місяців існування кафедри стоматології, у вересні 2014 року, як форма позааудиторного безперервного навчання від студента до професійного лікаря.

За даними перманентного анонімного анкетування учасників цього проекту (678 лікарів-інтернів і студентів як потенційного контингенту післядипломної освіти), ця форма позааудиторного добровільного навчання завоювала своє законне місце у графіку навчального процесу, стала невід'єм-

ною складовою професійної освіти майбутніх лікарів і, у свою чергу, міцною платформою для розширення спектра професійних знань, дискусій, апробації лекторської майстерності викладачів-початківців і нерідко й самих інтернів.

Так, увазі слухачів уже були представлені лекційні програми з демонстрацією практичних навичок: «Цифрові можливості у стоматології», «Робота з індивідуальними лінгвальними брекетами: принципи, переваги», «Основи реставрації бокових зубів», «Пряма реставрація бокових зубів», «Актуальні питання ендодонтії та реставрації», «Професійна гігієна порожнини рота як невід'ємна складова успішної стоматології», «Принципи надання допомоги постраждалим з поєднаною вогнепальною травмою», «Мультидисциплінарний підхід до лікування пацієнтів із травматичними ушкодженнями орбіти та органу зору», «Мікотичні ураження щелепно-лицевої ділянки: міждисциплінарний підхід», «Тяжкі запальні захворювання щелепно-лицевої ділянки: від періодонтиту до медіастиніту. Міждисциплінарний підхід». Важливо зазначити, що такі заходи були проведені із залученням науково-практичних партнерів кафедри стоматології ІПО НМУ – кафедри онкології, кафедри оториноларингології НМУ, Центру щелепно-лицевої хірургії та стоматології Київської обласної клінічної лікарні, кафедри офтальмології, кафедри оториноларингології НМАПО імені П.Л. Шупика та інших. Наукові та практичні контакти кафедри стоматології ІПО реалізуються у спільних лекційних програмах з партнерами-юристами («Правовий захист лікарів і пацієнтів»), Національного дитячого спеціалізованою лікарнею «ОХМАТДИТ» («Судинні новоутворення щелепно-лицевої ділянки: нові підходи до діагностики та лікування») тощо. Важливо, що в освітніх заходах лекторами виступають не тільки відомі фахівці – професори, доценти, керівники клінік, а й лікарі-інтерни, які беруть участь у наукових розробках кафедри в зазначених питаннях.

Проведення клінічних семінарів і тематичних дискусій під час «освітніх субот» не тільки мотивувало лікарів-інтернів не бути пасивними слухачами та спостерігачами, а і спонукало до участі в полеміці, давало можливість висловлювати свою, інколи альтернативну точку зору, аргументувати її, побачити деталі, в яких ще належить розібратися, почути авторитетну думку старших і більш досвідчених колег.

Досвід навчання лікарів-інтернів на кафедрі стоматології ІПО НМУ імені О.О. Богомольця свідчить, що більшість інтернів від пасивних накопичувачів інформації «інсталивались» у когорту активних у прогресивному освітньому процесі лікарів, із креативним мисленням, спроможних до конкуренції з лікарями-інтернами інших ВНЗ, у тому числі європейських.

У переважній більшості лікарів післядипломної освіти було сформовано стійку конфігурацію якісно нового рівня клінічного мислення, а також мотивацію на необхідність перманентного вивчення лікарської майстерності.

Висновки

Уважаємо, що вибрані нами стратегія й тактика імплементації комбінативних технологій у педагогічному процесі навчання лікарів-інтернів-стоматологів сприяють досягненню ними достойного професійного рівня та конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці.

Перспектива подальших досліджень полягає в порівняльному аналізі кількісних та якісних показників рівня післядипломної освіти лікарів-інтернів-стоматологів з урахуванням диференційованого вибору інноваційних методів і технологій навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрух В.С. Засади післядипломної медичної освіти лікарів України в аспекті Болонського процесу / В.С. Андрух, М.В. Слободян // Практикуючий лікар. – 2013. – №1. – С. 89–93.
- Antonenko M.Yu. Interactive forms of study on stage Postgraduate studies of Dentists / M.Yu. Antonenko, L.M. Sayapina, O.A. Znachkova // Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja,

doświadczenie. – 2016. – Nr 2 (6). – Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności. – S. 123–130.

- Бужак Т.М. Процесс обучения как диалог между профессиональным и личностным становлением / Т.М. Бужак // Вестник МГУ: Психология. – 2011. – № 2. – С. 69–77.

4. Antonenko M. Modern educational technologies in the postgraduate training of stomatologists / M. Antonenko, O. Znachkova // Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie. – Nr 1. – Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki ta Umiejętności. – S. 198–202.
5. Максименко С.Д. Педагогіка вищої медичної освіти / С.Д. Максименко М.М. Філо-ненко // Підручник. – К.: ТОВ «Видавництво «Центр навчальної літератури». – 2014. – 286 с.
6. Antonenko M.U. Innovative methodical approaches in postgraduate education of dentist from basis structure of tooth enamel to clinical concept of caries / M.U. Antonenko, T.A. Melnichuk, N.A. Zelinskaya // Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie – 2015. – Nr 2. – Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki ta Umiejętności. – S. 149–152.
7. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний

- посібник / НАПН України, Педагогічної освіти й освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 211 с.
8. Antonenko M. «Discussion» as a strategy for non-interactive simulation training dentists in step postgraduate education / M.U. Antonenko, N.A. Zelinskaya T.A. Melnichuk, O.A. Znachkova // International scientific professional periodical journal «THE UNITY OF SCIENCE» / Publishing office Friedrichstrabe 10. – Vienna, Austria. – ISSN 9091–1752. – February, 2016. – Volume 1. – P. 16–19.
9. Тетенев Ф.Ф. Формирование и развитие клинического мышления – важнейшая задача медицинского образования / Ф.Ф. Тетенев, Т.Н. Бодрова, О.В. Калинина // Успехи современного естествознания. – 2008. – № 4. – С. 63–65.
10. Мухина С.А. Современные инновационные технологии обучения / С.А. Мухина, А.А. Соловьева. – Москва: «Гэотар-Медиа». – 2008. – 360 с.

Опыт имплементации инновационных педагогических методов на этапе последипломного образования врачей-стоматологов

М.Ю. Антоненко, Н.А. Зелинская, Л.М. Саяпина, Е.А. Значкова, Т.А. Шуминская

Актуальность. Последипломное образование, как один из «заключительных» этапов образовательного процесса, требует специфического педагогического подхода и требует его развития до статуса «перманентного процесса» или «образования в течение всей жизни». Мотивация на это должна быть сформирована на всех этапах профессионального обучения, начиная с додипломного. На этапе непосредственно последипломного образования, во время интернатуры, акцент следует фокусировать на расширении диапазона профессионального мышления, более тонком осмыслении и понимании врачами-интернами фундаментальных и прикладных знаний, получении и углублении представлений о менеджменте и юридических аспектах медицинской деятельности, гуманизации врачебной практики.

Цель: повышение качества последипломного образования врачей-интернов путем разработки и применения аудиторных и внеаудиторных форм обучения на основе принципов научно-практического партнерства кафедры с научно-исследовательскими институтами и частными лечебными высокотехнологичными заведениями.

Материалы и методы. Для достижения цели были привлечены ведущие профессора и доценты кафедры стоматологии, специалисты смежных кафедр фундаментальных дисциплин НМУ имени А.А. Богомольца и научно-исследовательских институтов, проведена интеграция в совместную работу с кафедрой ведущих частных стоматологических клиник и лечебных центров города Киева в форме равноценного партнерства.

Результаты и их обсуждение. У подавляющего числа врачей последипломного образования была сформирована устойчивая конфигурация качественно нового уровня клинического мышления, а также мотивация на необходимость перманентного обучения врачебному мастерству. Понятие «заключительный этап» обучения в интернатуре для врачей-интернов стал в определенной степени условным. Результаты анонимного анкетирования показали высокий уровень индивидуальной образовательной мотивации и уверенность в успешном трудоустройстве в частном секторе стоматологических услуг с современным высокотехнологичным уровнем обеспечения лечебно-диагностического процесса.

Выводы. Выбранная стратегия и тактика имплементации комбинативных технологий в педагогическом процессе обучения врачей-интернов-стоматологов позволит им достичь профессионального уровня и конкурентоспособности на мировом рынке труда. Перспектива дальнейших исследований будет заключаться в сравнительном анализе количественных и качественных показателей уровня последипломного образования врачей-интернов-стоматологов с учетом дифференцированного выбора инновационных методов и технологий обучения.

Ключевые слова: последипломное образование, «образовательная субота» комбинативные технологии, врачи-интерны-стоматологи.

Experience of implementation innovative teaching methods on stage of dentists postgraduate education

M. Antonenko, N. Zelinska, L. Sayapina, O. Znachkova, T. Shuminskaya

Topicity. Postgraduate education as one of the «final» stages of the educational process requires specific pedagogical approach and needs to develop its status of «permanent process» or «lifelong education». The motivation for this should be established at all stages of training, to graduate from. In step directly postgraduate education during the internship, the emphasis should focus on expanding the range of professional thinking, more subtle comprehension and understanding of medical interns fundamental and applied knowledge, and getting deeper ideas about management and legal aspects of medical practice, humanization of medical practice.

The goal: improving the quality of postgraduate education of interns through the development and application of classroom learning and extracurricular on the basis of scientific and practical partnership department with research institutes and high-tech private medical institutions.

Materials and methods. To achieve the goal were involved leading department and associate professor of dentistry, professionals related departments of basic disciplines Bogomolets NMU and research institutes conducted integration in the joint operation with the Department of the leading private dental clinics and medical centers in Kyiv in the form of equal partnership.

Results and discussion. In most doctors postgraduate education we formed the stable configuration of a new level of clinical thinking and motivation for the need of permanent medical training skills. The term «final stage» internship for medical interns became to some extent arbitrary. The results of anonymous survey showed a high level of individual educational motivation and confidence in successful employment in the private sector of dental services in modern high-level software diagnostic and treatment process.

Conclusions. The chosen strategy and tactics of combinative implementation of technology in the educational process of training of interns dentists will allow them to reach the professional level and competitiveness in the global labor market. The prospect of future research will be in the comparative analysis of quantitative and qualitative indicators of postgraduate education of interns dentists considering a differentiated choice and innovative learning technologies.

Key words: postgraduate education, combinative technology, «educational Saturday», interns dentists.

Антоненко Марина Юрївна – д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри стоматології;

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Адреса: 03057 м. Київ, вул. Зоологічна, 1.

Тел.: +38 (050) 6587625. E-mail: antonenko.nmu@gmail.com.

Зелінська Наталія Антонівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології;

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Адреса: 03057 м. Київ, вул. Зоологічна, 1. Тел.: +38 (050) 3811330.

Саяпіна Лада Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології; Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Адреса: 03057 м. Київ, вул. Зоологічна, 1. Тел.: +038 (050) 9341952. E-mail: lada_2248@mail.ru.

Значкова Олена Аркадіївна – кандидат медичних наук, асистент кафедри стоматології; Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Адреса: 03057 м. Київ, вул. Зоологічна, 1. Тел.: +38 (067) 2628332. E-mail: znachkova2008@gmail.com.

Шумінська Тетяна Анатоліївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології; Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. Адреса: 03057 м. Київ, вул. Зоологічна, 1. Тел.: +38 (050) 3300480. E-mail: shuminskaya1968@gmail.com.